स्थानीय बजार व्यवस्थापन तथा अनुगमन ऐन, २०७७

सम्वत् २०७७ सालको ऐन नं.: ५

सभाबाट पारित मितिः२०७७/११/२४
प्रमाणिकरण मितिः २०७८/०१/२४

प्रस्तावनाः

कानेपोखरी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्थानीय वस्तु तथा सेवा बजारको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारीलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न तथा स्वच्छ बजारको माध्यमबाट गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा प्राप्त गर्ने उपभोक्ताको मौलिक हकलाई स्थानीय तहमा संरक्षण तथा सवर्द्धन गर्न, बजार व्यवस्थापन तथा अनुगमन र उपभोक्ता हित संरक्षण तथा सवर्द्धन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधान, २०७२ को धारा २२६ बमोजिम यो ऐन कानेपोखरी गाउँपालिकाको गाउँसभाबाट पारित गरी लागू गरिएको छ ।

परिच्छेद-१
प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नाम “स्थानीय बजार व्यवस्थापन तथा अनुगमन ऐन, २०७७” रहेको छ ।

(२) यो ऐन कानेपोखरी राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमाः

क) “अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप” भन्नाले यस ऐनको दफा-१० बमोजिमको क्रियाकलाप सम्झनु पर्दछ ।

ख) “उपभोक्ता” भन्नाले कुनै वस्तु वा सेवा उपभोग वा प्रयोग गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्दछ ।

ग) “उपभोक्ता संस्था” भन्नाले उपभोक्ता हित संरक्षण तथा संवर्द्धनको उद्देश्य प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको संस्था वा त्यस्तो संस्थाको स्थानीय तहको गाउँ वा नगर स्तरीय शाखा समेतलाई सम्झनु पर्दछ ।

घ) “कार्यपालिका” भन्नाले गाउँकार्यापालिका सम्झनु पर्दछ ।

ङ) “गुणस्तरहीन वस्तु” भन्नाले यस ऐनको दफा-१९ बमोजिमको अवस्था भएको वा रहेको उपभोग्य बस्तु सम्झनु पर्दछ ।

च) “गुणस्तरहीन सेवा” भन्नाले कुनै सेवाको गुणस्तर तोकिए वा दाबी गरिएकोमा त्यस अनुरुप नभएको भन्ने सम्झनु पर्दछ ।

छ) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन बमोजिमको नियम, कार्यविधि, निर्देशिका तथा कार्यपालिकाको निर्णयबाट वा प्रचलित नेपाल कानूनद्वारा तोकिएको भए सो बमोजिम तोकिएको सम्झनु पर्दछ ।

ज) “निरिक्षण अधिकृत” भन्नाले यस ऐनको दफा-२६ बमोजिम नियुक्त निरीक्षण अधिकृत सम्झनु पर्दछ ।

झ) "पशुपन्छी वा कृषि बजार" भन्नाले पशुपन्छी, कृषि उपज वा सेवा प्रदान गर्ने सबै प्रकारका वस्तु वा सेवा बजार सम्झनु पर्दछ ।

ञ) "प्रदायक" भन्नाले मूल्य वा दस्तुर वा पारिश्रमिक लिई वा नलिई सबै प्रकारका वस्तु वा सेवा विक्री वितरण गर्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्था सम्झनुपर्दछ।

ट) "बजार अनुगमन टोली" भन्नाले गाउँकार्यपालिकाबाट यस ऐनको दफा-२२ बमोजिम गठन गरेको बजार अनुगमन टोली सम्झनु पर्दछ।

ठ) "वस्तु" भन्नाले उपभोक्ताले उपभोग वा प्रयोग गर्ने वस्तुको सम्मिश्रणबाट बनेको पदार्थ सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले उपभोग्य वस्तुको निर्माणमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, रङ, सुगन्ध वा रसायनलाई समेत जनाउँछ। सो शब्दले मूल्य लिई वा नलिई विक्री वितरण गरिने सबै प्रकारका वस्तुलाई जनाउनेछ।

ड) "लेबल" भन्नाले उपभोग्य वस्तु वा उपभोग्य वस्तु राखिएको भाँडो वा त्यस्तो उपभोग्य वस्तु वा उपभोग्य वस्तुमा लेखिएको, छापिएको, लिथो गरिएको , चिह्न लगाईएको , ईम्बोर्स गरिएको, समावेश गरिएको वा अन्य कुनै किसिमले देखाईएको ट्याग, चिन्ह, तस्विर वा अन्य विवरणात्मक वस्तु सम्झनु पर्दछ।

ढ) "समिति" भन्नाले दफा-२१ बमोजिम गठित बजार व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षण समितिलाई सम्झनु पर्दछ।

ण) "सेवा" भन्नाले, विद्युत, खानेपानी, टेलिफोन, सूचना तथा प्रविधि, सञ्चार, ढल निकास, वितरण, शिक्षा , वातावरणीय, बैंक तथा वित्तीय संस्था, स्वास्थ्य र सामाजिक सेवा, पर्यटन, मनोरञ्जन तथा खेलकुद सेवा, निर्माण, ढुवानी तथा इन्जिनियरिङ सेवा, यातायात, चिकित्सा लगायतका दस्तुर वा पारिश्रमिक लिई वा नलिई प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवाहरुलाई सम्झनु पर्दछ।

त) "स्थानीय बजार" भन्नाले कानेपोखरी गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको वस्तु वा सेवा बजार सम्झनु पर्दछ।

थ) "हाट बजार" भन्नाले कानेपोखरी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दैनिक, अर्धसाप्ताहिक, साप्ताहिक, पाक्षिक, मासिक रुपमा सञ्चालन हुने वस्तु वा सेवाको खरिद, बिक्री हुने बजार सम्झनु पर्छ। यस शब्दावलीले धार्मिक वा सांस्कृतिक रुपमा लाग्ने मेला, पर्व आदिलाई पनि जनाउनेछ।

परिच्छेद -२
स्थानीय बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

३. गाउँपालिकाले बजार व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षण सम्वन्धी गर्ने कार्यहरुः (१) गाउँपालिकाले स्थानीय बजार व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षणसम्बन्धी देहायका कार्यहरु गर्नेछः

(क) स्थानीय व्यापार, वस्तुको माग, आपूर्ति तथा अनुगमन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्डहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन र नियमन गर्ने,

(ख) बजार तथा हाट बजार सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,

(ग) स्थानीय वस्तुहरुको उत्पादन, आपूर्ति तथा निकासी प्रक्षेपण, मूल्य निर्धारण र अनुगमनको काम गर्ने,

(घ) स्थानीय व्यापार र वाणिज्य सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण गर्ने,

(ङ) स्थानीय वस्तु र सेवा व्यापारको मूल्य तथा गुणस्तरको अनुगमन र नियमन गर्ने,

(च) स्थानीयस्तरका व्यापरिक फर्मको दर्ता, अनुमति, नवीकरण, खारेजी, अनुगमन र नियमन गर्ने,

(छ) स्थानीय व्यापारको तथ्यांक प्रणाली र अध्ययन अनुसन्धान गर्ने,

(ज) निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

(झ) स्थानीय व्यापार प्रवर्द्धन, सहजीकरण र नियमन गर्ने,

(ञ) स्थानीय बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र अभिलेखांकन गर्ने,

(ट) उपभोक्ता सचेतना अभिवृद्धि,उपभोक्ता जागरण तथा सशक्तिकरण, उपभोक्ताको गुनासो व्यवस्थापन, जागरुक उपभोक्ता तथा नैतिकवान विक्रेतालाई प्रोत्साहन गर्ने,लक्षित उपभोक्ताको लगत व्यवस्थापन र स्थानीय वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर परिक्षण गर्ने,

(ठ) स्थानीयस्तरमा जनस्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पर्ने किसिमका उपभोग्य वस्तुको वेचविखन र उपभोग तथा वातावरणीय प्रदुषण र हानिकारक पदार्थहरुको नियन्त्रण, अनुगमन तथा नियमन गर्ने,

(ड) वस्तु र सेवा बजारको व्यवस्थापन तथा स्थानीय बजारको सुरपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने ।

(ढ) स्थानीय बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्यहरु सम्पन्न गर्न गाउँपालिकाले सरोकारवालाहरुसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा आवश्यक कार्ययोजना सहित बजेट व्यवस्थापन र कार्यक्रम निर्धारण गर्नेछ ।

परिच्छेद-३
उपभोक्ताको अधिकार तथा बजारसँग सम्बद्ध पक्षको दायित्व सम्बन्धी व्यवस्थाः

४. **उपभोक्ताको अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) गाउँपालिकाले उपभोक्ताको अधिकार सम्बर्द्धन र संरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ ।

(२) उपभोक्ताको अधिकार सरंक्षण गर्न गाउँपालिकाले आवश्यक नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(३) गाउँपालिकाले उपभोक्ता हित संरक्षणको लागि वस्तु र सेवाको आपूर्ति, मूल्य ,गूणस्तर, नापतौल, लेबल, विज्ञापन आदिको नियमित बजार सुपरिवेक्षण तथा अनुगमनसम्बन्धी व्यवस्था गाउँ कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(४) गाउँपालिका भित्र उपभोक्ता सचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(५) वस्तु वा सेवाको बजारसँग सम्बद्ध पक्षको दायित्वः

(क) गाउँपालिका भित्र वस्तु वा सेवा प्रदान गर्ने प्रत्येक उत्पादक, आयातकर्ता , ढुवानीकर्ता, सञ्चयकर्ता, विक्रेता र सेवा प्रदायकले प्रचलित कानून बमोजिमको दायित्व पूरा गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४
दर्ता, अनुमति, सिफारिस, नवीकरण र खारेजी सम्बन्धी व्यवस्था

५. **व्यवसाय दर्ता तथा स्वीकृतिसम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले स्थापित वस्तु वा सेवाका उत्पादक, आयातकर्ता, ढुवानीकर्ता, सञ्चयकर्ता, संकलनकर्ता लगायतका प्रदायक वा बिक्रेताले आफ्नो कारोवार सञ्चालन गर्दा सम्बन्धित वडाको सिफारिसमा गाउँपालिकामा दर्ता वा अनुमति लिई कारोवार सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै वस्तु वा सेवा व्यवसाय गर्ने उद्देश्यले स्थापित हाट बजार, होमस्टे, पार्टी प्यालेस, महोत्सव, मेला वा पर्या-पर्यटनसँग सम्बन्धित न्याफ्टिङ, क्यानोइङ, प्याराग्लाईडिङ लगायतका व्यवसाय कारोबार सञ्चालन गर्दा गाउँपालिकामा दर्ता वा अनुमति लिई कारोबार सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रदायक वा विक्रेताले आफूले सञ्चालन गर्ने कारोवारको प्रचलित सङ्घ र प्रदेश कानून बमोजिम दर्ता स्वीकृति लिनुपर्ने भए लिएको प्रमाणसमेत आवेदनका साथ पेस गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा(१) र (२) बमोजिम पेस भएको दर्ता वा अनुमतिको आवेदनउपर गाउँपालिकाले छानविन गरी दर्ता वा स्वीकृत गर्न मिल्ने भए दर्ता वा अनुमति गरी दर्ता प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउनेछ। दर्ता वा अनुमति दिन नमिल्ने भए सोको स्पष्ट कारणसहित आवेदन दर्ता भएको मितिले सात दिन भित्र आवेदकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(५) कुनै वस्तु वा सेवाको प्रदायक वा विक्रेताका हकमा दर्ता वा अनुमति प्रदान गर्नु अघि कुनै निश्चित शर्त पालना गर्नुपर्ने वा तालिम वा अभिमुखिकरण लिनुपर्ने गरी कार्यपालिकाले दर्ता वा अनुमति सम्बन्धी कार्यविधि निर्धारण गर्न सक्नेछ।

(६) गाउँपालिका भित्र कुनै उद्योग वा वस्तु सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले कसैले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै फर्म, कम्पनी, एजेन्सी, संस्था अन्य क्षेत्रमा सञ्चालित उद्योग व्यवसायको शाखा वा सम्पर्क कार्यालय स्थापना वा दर्ता गर्न चाहेमा गाउँपालिकाले आवश्यक प्रकृया पूरा गरी दर्ता गर्ने वा दर्ताका लागि सिफारिस गर्न सक्नेछ।

(७) दर्ता,अनुमति तथा सिफारिस सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

६. **दर्ता नवीकरण** गर्नुपर्नेः (१) दफा ५ बमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता गरिएका उद्योग, फर्म, पसल, कारोबार, व्यवसाय, हाट बजार, मेला, महोत्सव, पर्या-पर्यटनजस्ता प्रदायकले प्रत्येक वर्ष असोज मसान्त भित्र तोकिए बमोजिम लाग्ने शुल्क वा दस्तुर बुझाई अनुमति नवीकरण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा १ बमोजिमको समयावधिमा नविकरण नगरेमा २५ प्रतिशत थप दस्तुर लिई पौष मसान्त सम्म नविकरण गर्नुपर्नेछ।

(३) उपदफा १ र २ मा तोकिएको समयावधिमा नवीकरण नगर्ने उद्योग वा व्यवसायको हकमा सोही आर्थिक वर्ष भरि ५० प्रतिशत थप दस्तुर लिएर नविकरण गर्नुपर्नेछ।

(४) गाउँपालिकामा दर्ता भएमा उद्योग वा व्यवसाय नवीकरण गर्नुपर्ने समयावधि अर्को आ.व. समेत विलम्व गरी आएमा १०० प्रतिशत थप दस्तुर लिई नवीकरण गर्नुपर्नेछ।

७. **दर्ता तथा अनुमती खारेजी सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) गाउँपालिकामा दर्ता भएका सेवा प्रदायक दर्ता वा अनुमति देहायको अवस्थामा समितिले खारेज गर्न सक्नेछ।

(क) उद्देश्य विपरीत काम गरेमा,

(ख) यस ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गतको नियमको कम्तीमा तीन पटक उल्लंघन गरेमा,

(ग) स्वीकृति बेगर तोकिएको स्थानभन्दा अन्यत्रै कारोबार सञ्चालन गरेमा,

(घ) आफूले उत्सर्जन गरेको फोहोर वा अन्य पदार्थको उचित व्यवस्थापन नगरेमा वा वातावरणमा हानि नोक्सानी पुऱ्याएमा,

(ङ) अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गरेमा,

(च) तोकिएका अन्य कार्यहरु,

(२) दर्ता वा अनुमति खारेजी गर्नु अघि सुनुवाईको मौका प्रदान गर्नुपर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको खारेजीको निर्णय उपर सम्बन्धितले थाहा पाएको मितिले २१ दिन भित्र अध्यक्ष समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ।

(४) उपदफा(३) बमोजिम अध्यक्षले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ।

(५) प्रदायक दर्ता वा अनुमतिको खारेजीसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

८. **प्रदायकले उद्योग, फर्म, पसल, व्यवसाय सञ्चालन गर्दा मापदण्ड पालना** गर्नुपर्नेः (१) प्रचलित कानूनले तोकेको गुणस्तर वा मापदण्ड भित्र रही उद्योग, फर्म, व्यवसाय, कारोबार, सेवा प्रदान गर्ने स्थलको पूर्वाधार तयार गरी प्रदायकले व्यवसाय सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गुणस्तर वा मापदण्ड नतोकिएको हकमा गाउँपालिकाले तोकेको मापदण्ड वा शर्त पालना गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद -५
अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप र बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

९. **अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गर्न** नहुनेः (१) कसैले पनि देहाय बमोजिमको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गर्न वा गराउन पाईने छैन ।

(क) उपभोग्य वस्तु वा सेवाको वास्तविक गुणस्तर, परिमाण, मूल्य, नापतौल, ढाँचा वा बनावट आदि, लुकाई छिपाई वा झुक्याई त्यस्तो वस्तु वा सेवा विक्री वा प्रदान गर्ने,

(ख) झुट्टा वा भ्रमपूर्ण विज्ञापन गरी वस्तु वा सेवा विक्री गर्ने वा गराउने ,

(ग) उपभोग्य वस्तु वा सेवाको हकमा मौखिक,लिखित वा दृश्यवाट देहायका कुनै काम गर्नेः-

(१) कमसल वस्तुलाई विशिष्ट वा गुणस्तर भएको स्तरमान, गुणस्तर, मात्रा, श्रेणी ,संरचना , डिजाइन देखाई विक्री गर्ने,

(२) पुननिर्मित वा पुराना वस्तुलाई नयाँ हो भनी देखाई वा झुक्याई बिक्री गर्ने,

(३) घोषित गरिएका कुनै फाईदा नहुने अवस्थामा पनि वस्तु वा सेवाको विक्री गर्दा झुट्टा र भ्रमपूर्ण रुपमा विज्ञापन वा सूचना प्रसार गर्ने,

(४) उपभोग्य वस्तुको उपभोगबाट उपभोक्ताको कुनै रोग निको हुने भन्ने तथ्यगत आधार बिना नै त्यस्तो वस्तुको दाबी वा प्रत्याभूति गर्ने वा विक्री गर्ने ।

(घ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको वास्तविक लागतको आधारभन्दा फरक आधारमा उपभोग्य मूल्यमा भार पर्ने गरी मूल्य निर्धारण गरेमा वा कुनै प्रतियोगिता, चिठ्ठा, अवसर आदिको लागत समेत समावेश गरी मूल्य तय गर्ने वा त्यस्तो मूल्यमा बिक्री गर्ने,

(ङ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको मुल्यमा दान, इनाम वा निःशुल्क पाईने अन्य वस्तुको मूल्य वा लागत समावेश गरी मूल्य निर्धारण गर्ने वा त्यस्तो वस्तु वा सेवाको विक्री गर्ने,

(च) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवामा तोकिएको गुणस्तर वा मानकभन्दा घटी हुने वा बढी हुने गरी वा त्यस्तो वस्तु वा सेवा उपभोगबाट उपभोक्तालाई हानि, नोक्सानी पुऱ्याउने गरी त्यस्तो वस्तु उत्पादन, मिश्रण वा आपूर्ति वा ओसार पसार वा सञ्चय वा विक्री गर्ने,

(छ) कुनै उपभोग्य वस्तुको अनुचित सञ्चय वा कृत्रिम अभाव हुने गरी मुल्य बढाउने, जम्माखोरी गर्ने वा विक्री गर्ने,

(ज) त्रुटिपूर्ण उत्पादनबाट नष्ट भएको वस्तुको मूल्य वा व्यापरिक कारोबारको सिलसिलामा करार भएको वस्तुको लागत मूल्यमा समावेश गरी विक्री गर्ने ।

(झ) सक्कली वस्तुलाई विस्थापित गर्न नक्कली वस्तु उत्पादन गर्ने वा त्यस्तो उत्पादनको विक्री गर्ने,

(ञ) विक्री गरेको वस्तु वा सेवाको बिल वा बिजक जारी गर्न इन्कार गर्ने वा जारी नगर्ने,

(ट) कुनै उपभोग्य वस्तु उपभोग गर्दा उपभोक्तालाई हानि, नोक्सानी वा क्षति पुग्ने गरी विषादी वा कुनै रसायनको प्रयोग गर्ने वा त्यसरी प्रयोग भएको वस्तु विक्री गर्ने,

(ठ) उपभोग्य वस्तु उपभोग गरिसक्नुपर्ने अवधि व्यतित भईसकेको वस्तु वा उपभोग गर्न नमिल्ने वस्तुमा नयाँ लेबल लगाई त्यस्तो वस्तु विक्री गर्ने

(ड) उपभोग गर्न नसकिने गुणस्तरहीन वस्तु पैठारी, उत्पादन वा विक्री गर्ने,

(ढ) उत्पादक,आपूर्तिकर्ता, ढुवानीकर्ता, सञ्चयकर्ता वा विक्रेता वा त्यस्ता व्यक्ति र अन्य व्यक्ति,सङ्घसंस्थाको मिलेमतोबाट लागेको लागत र तोकिएभन्दा बढी मूल्य निर्धारण गर्ने वा विक्री गर्ने,

(ण) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा विक्री गर्दा तोकिएको व्यापरिक तहभन्दा बढी तह वा शृंखला खडा गरी विक्री वा प्रदान गर्ने,

(त) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवा विक्री वा प्रदान गर्न कुनै संरचना, मानक वा मापदण्ड तोकिएकोमा त्यस्तो संरचना , मानक वा मापदण्ड पूरा नगरी विक्री गर्ने,

(थ) कुनै वस्तु वा सेवा विक्री वा प्रदान गर्न कुनै संरचना, मानक वा मापदण्ड तोकिएकोमा त्यस्तो संरचना, मानक वा मापदण्ड पुरा नगरी विक्री गर्ने ।

१०. **बजारको तह निर्धारण सम्बन्धी** व्यवस्थाः (१) गाउँपालिकाले उपभोक्ता हक हित संरक्षण गर्न, बजारको नियम (मार्केट हल) बमोजिम बजार व्यवस्थापन गर्न, बजारलाई स्वच्छ सुलभ तथा पारदर्शी बनाउन तोकिएको कुनै पनि वस्तु वा सेवाको लागि बजार वा प्रदायकको तोकिए बमोजिम तह निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिए भन्दा बढी तह कायम हुने गरी कसैले पनि वस्तु वा सेवाको विक्री वितरण गर्न पाइने छैन ।

११. **आपूर्ति** व्यवस्थापनः (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा आवश्यक वस्तु वा सेवाको बजार माग अनुसार आपूर्तिको व्यवस्थापन सम्बन्धित वस्तु वा सेवाको प्रदायक वा विक्रेताले गर्नु पर्नेछ ।

(२) समितिले वस्तु वा सेवाको वजारमा माग अनुसार उत्पादनको मौज्दात तथा भण्डारणको अवस्थाका सम्बन्धमा नियमित विश्लेषण गरी सोको आधारमा सम्बन्धित प्रदायक वा बिक्रेता आपूर्ति व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहजीकरण गर्नेछ ।

(३) गाउँपालिका आफैले वा सार्वजनिक निजी साझेदारी वा सहकारी वा अन्य कुनै व्यवस्थापनका प्रकृयाबाट गाउँपालिकाभित्र वस्तु र सेवाको आपूर्ति व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(४) गाउँपालिका वा समितिले मागेको वस्तु र सेवाको मौज्दात वा सञ्चय लगायतका विवरण तोकिएको समयभित्र सम्बन्धित प्रदायक वा विक्रेताले दिनु पर्नेछ ।

(५) अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको आपूर्ति व्यवस्थालाई असहज बनाउने उद्देश्यले कसैले पनि कृत्रिम अभावको सृजना, जम्माखेरी, कृत्रिम मुल्यवृद्धि र नाफाखोरी जस्ता कार्य गर्नु/गराउनु हुँदैन ।

(६) विपद् वा अन्य कुनै कारणले बजारमा दैनिक उपभोग्य अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको आपूर्ति व्यवस्थामा गम्भीर संकट वा विचलनको अवस्था आएमा गाउँपालिका त्यस्तो वस्तु वा सेवाको बजार व्यवस्थापनलाई नियन्त्रण गरी सहज आपूर्ति व्यवस्था नभए सम्मको लागि कुनै निजी, सार्वजनिक संस्था वा सहकारी मार्फत त्यस्तो वस्तु र सेवाको विक्री वितरणको व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

(७) आपूर्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. **वस्तु र सेवाको बिक्री स्थल सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) गाउँपालिका भित्र वस्तु वा सेवाको व्यापार व्यवसाय गर्दा दर्ता वा अनुमति प्राप्त गरेको स्थलम बाहेक अन्यत्र सेवा सञ्चालनमा तथा वस्तुको बिक्री वितरण गर्न/गराउन पाइने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रदायकले तोकिएको स्थल बाहेक अन्यत्र वा निषेधित क्षेत्रमा कसैले पनि सेवा वा वस्तुको बिक्री वितरण गर्न पाईने छैन ।

(३) वस्तु वा सेवा सञ्चालन वा विक्री वितरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. **सुपथ मूल्यको पसलको स्थापना तथा सञ्चालन गर्नेः** (१) गाउँपालिकाले दैनिक उपभोग्य वस्तुहरुको सहज र सुपथ मुल्यमा उपलब्धताका लागि सार्वजनिक सहकारी तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा सुपथ मूल्यका पसलको स्थापना तथा सञ्चालन गर्न/गराउन सक्नेछ ।

(२) सुपथ मुल्य सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१४. **स्थान र समय निर्धारण गर्न सक्नेः** (१) गाउँपालिकाले वस्तु वा सेवाको बिक्री वितरणका लागि कुनै निश्चित स्थान वा समय निर्धारण गर्न वा सो सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थान, समय निर्धारण वा पूर्वाधार निर्माण गर्दा एकिकृत बजार वा एकै प्रकारका फर्म, पसल, कम्पनी, उद्योग व्यवसायलाई एकै ठाउँमा सञ्चालन गर्ने गरी दर्ता वा अनुमति प्रदान गरी व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(३) स्थान वा समय निर्धारण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५. **वातावरण सफा र स्वच्छ** राख्नुपर्नेः (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा कारोबार गर्ने वस्तु वा सेवा प्रदायकले गाउँपालिका क्षेत्रको सरसफाई र स्वच्छतामा हानि नोक्सानी गर्ने कुनैपनि गतिविधि सञ्चालन गर्न पाईने छैन ।

(२) कारोबार स्थल, सडक, बाटो सफा राख्नु तथा आफूले उत्सर्जन गरेको फोहोरको उचित व्यवस्थापन गर्नु सम्बन्धित प्रदायकको कर्तव्य हुनेछ ।

परिच्छेद-६
अत्यावश्यक वस्तु र सेवाको सूची र मूल्य निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था

१६. **अत्यवाश्यक वस्तु र सेवाको सूची र मूल्य निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) गाउँपालिकाले समय-समयमा अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको सूची निर्धारण वा अधिकतम उपभोग मुल्य निर्धारण गरी सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गाउँपालिकाभित्र तोकिएको अधिकतम मुल्य भन्दा बढी हुने गरी कसैले पनि वस्तु वा सेवा विक्री गर्न पाईने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको सुची र अधिकतम उपभोग मुल्य सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. **मूल्यसूची तथा दर्ता प्रमाणपत्र राख्नुपर्ने सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) वस्तु वा सेवा प्रदायकले पसलमा रहेको प्रत्येक उपभोग्य वस्तुको कारखाना मूल्य तथा बिक्रेता, बिक्री वितरण गर्ने प्रत्येक वस्तुको थोक वा खुद्रा मूल्य र सेवा प्रदायकले प्रदान गर्ने सेवाको शुल्क स्पष्ट रुपमा उल्लेख गरी मुल्य सूची राख्नु पर्नेछ ।

(२) उत्पादक, बिक्रेता र सेवा प्रदायकले खरिद बिक्री सम्बन्धी विलविजक दुरुस्त राख्नु पर्नेछ ।

(३) वस्तु वा सेवाको विल वा बिजक गाउँपालिका, समिति, अनुगमन टोली र निरीक्षण अधिकृतले मागेका वखत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा बिक्रेताले उपभोक्तालाई विल दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद -७
गुणस्तरसम्बन्धी व्यवस्था

१८. **गुणस्तरहीन वस्तु र सेवाको विक्री वितरण गर्न नहुनेः**(१) कसैले पनि गाँउपालिका क्षेत्र भित्र गुणस्तरहीन वस्तु र सेवाको उत्पादन, पैठारी तथा बिक्री वितरण गर्न हुँदैन । गुणस्तरहीन वस्तु भन्नाले देहायको कुनै अवस्था भएको वा रहेको उपभोग्य वस्तु सम्झनुपर्छ ।

(क) तोकिएको भन्दा कम गुणस्तर भएको वा त्यस्तो वस्तुमा हुनुपर्ने आवश्यक तत्व वा पदार्थको परिमाण घटाइएको वा अर्को कुनै पदार्थको मिसावट गरिएको,

(ख) मानव स्वास्थ्यमा हानि हुने गरी सडेको गलेको वा फोहोरमैला वा विषादी मिश्रण गरी तयार गरिएको वा स्वास्थ्यलाई हानि हुने कुनै रसायन रङ वा सुगन्ध प्रयोग गरिएको,

(ग) वस्तुको केही वा सबै भाग कुनै रोगी वा रोगकारक पशुपंक्षी वा हानिकारक वनस्पतिबाट बनाइएको,

(घ) तोकिएको मापदण्ड पुरा नगरी उत्पादन, ढुवानी, सञ्चय, भण्डारण र बिक्री गरिएको,

(ङ) उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर तोकिएकोमा सोही बमोजिम र नतोकिएकोमा उत्पादक वा पैठारीकर्ता वा बिक्रेताले तोके बमोजिम गुणस्तर नभएको ।

१९. लेबल र उपभोग्य म्याद सम्बन्धी व्यवस्थाः(१) गाउँपालिका भित्र प्रचलित कानून बमोजिम लेबल भएको वस्तु मात्र उत्पादन, पैठारी, ढुवानी भण्डारण, तथा बिक्रीको लागि राख्नु पर्नेछ ।

(२) गुणस्तरहीन वस्तु वा म्याद गुज्रेको वस्तु फिर्ता गर्ने, नष्ट गर्ने समेतका दायित्व सम्बन्धित प्रदायकको हुनेछ ।

परिच्छेद-८
समिति र बजार अनुगमन टोलीको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्थाः

२०. बजार व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षण समितिः(१) यस ऐन कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिका भित्र देहाय बमोजिमको बजार व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन हुनेछ ।

(क) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष - संयोजक

(ख) गाउँपालिकाले तोकेको एक जना महिलासहित तीन जना कार्यपालिकाको सदस्य - सदस्य

(ग) जिल्ला प्रशासन कार्यालयको प्रतिनिधि(कम्तीमा रा.प.तृतिय क्षेणीको अधिकृत स्तर) - सदस्य

(घ) कानेपोखरी उद्योग वाणिज्य संघको अध्यक्ष वा प्रतिनिधि वा व्यापार प्रवन्ध समितिको अध्यक्ष वा प्रतिनिधि - सदस्य

(ङ) उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी संस्थाहरु मध्येबाट गाउँपालिकाले तोकेको गाउँ अध्यक्ष वा प्रतिनिधि - सदस्य

(च) गाउँपालिकाको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाको प्रमुख वा निरीक्षण अधिकृत - सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (घ), (ङ) र (च) को नियुक्ति र पदावधि तथा समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२१. समितिको काम कर्तव्य र अधिकारः(१) समितिका काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) उपभोक्ता हित संरक्षण तथा स्वच्छ बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।

(ख) बजारमा स्वच्छ र प्रतिष्पर्धी बनाउन उपभोक्ताको हकहितमा प्रतिकूल असर पर्ने वा पर्न सक्ने एकाधिकार वा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने वा त्यस सम्बन्धमा कार्य योजना बनाई लागू गर्ने,

(ग) अत्यावश्यक वस्तुहरुको माग र आपूर्तिको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन गरी माग बमोजिम आपूर्ति व्यवस्था सहज र सुलभ बनाउन आवश्यक कार्य गर्ने,

(घ) आपूर्ति व्यवस्थापन सहज , सुलभ र पहुँचयोग्य बनाउन सार्वजनिक संस्था, सहकारी र निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

(ङ) उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्न आपूर्ति व्यवस्था र उपभोग्य वस्तु वा सेवाको छडके अनुगमन गर्ने,

(च) उपभोक्ता शिक्षा सम्बन्धी सचेतना र बजार अनुगमनको कार्ययोजना तयार गरी लागु गर्ने ।

(छ) उपभोक्ता गुनासो तथा सुचना प्राप्त गर्न गाउँ उपभोक्ता हटलाइनजस्ता सेवा सञ्चालन गरी उपभोक्तालाई गुनासो गर्न सहज सुलभ बनाई उपभोक्तालाई जायज मागको गुनासो गर्न प्रोत्साहन तथा पुरस्कृत गर्ने,

(ज) बजार अनुगमन सम्बन्धी कामको मूल्यांङ्कन गरी अनुगमन टोलीलाई आवश्यक निर्देशन गर्ने,

(झ) गाउँपालिकाले दिएको अन्य निर्देशन र आदेशको कार्यन्वयन गर्ने, गराउने ,

(ञ) उपभोक्ता हितविपरीत भएका कार्यमा आवश्यक कानूनी कारवाहिको लागि निरीक्षण वा अनुसन्धान अधिकृत तोक्ने,

(ट) गाउँपालिका भित्र खपत हुने उपभोग्य वस्तु वा सेवाको माग र आपूर्ति स्थितिको निरन्तर विश्लेषण तथा समीक्षा गरी माग अनुसारको आपूर्ति व्यवस्थापन गर्ने, गराउने ।

(ठ) वस्तु वा सेवाका उत्पादक, विक्रेता वा वितरकहरुले अवाञ्छित तरीकाले गरेको मूल्य वृद्धिलाई रोक्न र नियन्त्रण गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

(ड) उपभोक्तालाई उचित मूल्य र सहज रुपमा खाद्यान्न लगायतका अन्य दैनिक उपभोग्य वस्तुको आपूर्ति सुनिश्चितता गर्न नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएका संस्था वा निजी फर्म वा कम्पनीलाई प्रोत्साहित गर्ने,

(ढ) कुनै ठाउँ विशेषको लागि कुनै वस्तु वा सेवाको निश्चित अवधिका लागि अधिकतम मौज्दातको परिमाण तोक्ने ।

(ण) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उत्पादित कुनै खाद्यवस्तुको निश्चित परिमाण निर्धारण गरी तोकिएको वा उचित मूल्यमा उत्पादक, भन्डारण, आयातकर्ता वा विक्रेताबाट खाद्य वस्तु प्राप्त 'गरी सर्वसाधारणलाई विक्री वितरणको व्यवस्था गर्ने,

(त) थोक वा खुद्रा व्यवसायलाई व्यवस्थित गर्न त्यस्तो व्यवसायसँग सम्बन्धित व्यापारिक फर्म वा कम्पनिको नाम, ठेगाना ,उपभोग्य वस्तुको मौज्दात लगायत अन्य आवश्यक विवरण खुलाउन लगाई उचित मूल्यमा एकरुपता कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

(थ) उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्न र आपूर्ति व्यवस्थालाई नियमित गर्नको लागि कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको कृत्रिम अभाव हुन नदिन वा सबै ठाउँमा नियमित रुपम उपभोग्य वस्तु वितरण गर्न सम्बन्धित निकायहरुसँग समन्वय गर्ने,

(द) उपभोग्य वस्तुको बिक्री वितरण प्रणालीलाई नियमित गर्ने र अनुपयुक्त तवरले अभाव सिर्जना गर्ने वा कालोबजारी गर्ने काम वा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलापलाई नियन्त्रण गर्ने,

(ध) आवश्यकता अनुसार छड्के सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गरी कार्वाही गर्ने,

(न) आवश्यकता अनुसार बजार अनुगमन समिति, बजार अनुगमन टोली, विषयगत अनुगमन टोली वा संयुक्त बजार अनुगमन टोली गठन गर्ने ।

(ऩ) गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुसार केन्द्रीय, प्रदेश स्तरीय बजार अनुगमन समिति तथा विषयगत अनुगमन समितिहरुलाई बजार अनुगमन गर्न सहजीकरण गर्ने वा लेखि पठाउने ।

(प) समितिका अन्य काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) समितिले छड्के सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्दा उक्त व्यवस्था प्रतिकूल कसैबाट काम कारवाही भएको पाइएमा, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गरिएको फाईलसाथ आवश्यक कार्वाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) सम्बन्धित निकायले पनि सो सम्बन्धमा भएको काम कारवाहीको जानकारी समितिलाई गराउनु पर्नेछ।

(४) समितिले बजार छड्के अनुगमन गर्दा यस ऐन बमोजिम निरीक्षण अधिकृतलाई प्राप्त सम्पूर्ण अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ।

२२. **बजार अनुगमन टोलीको गठनः** (१) यस ऐन बमोजिम अनुचित व्यापारिक तथा व्यवसायजन्य क्रियाकलाप भए/नभएको, मुल्यसूचि राखे /नराखेको, वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, मूल्य, परिमाणका सम्बन्धमा नियमित रुपमा बजार अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने देहाय बमोजिमको गाउँपालिका बजार अनुगमन टोली गठन हुनेछ।

(क) गाउँपालिकाको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाको प्रमुख - संयोजक

(ख) सम्बन्धित वडा समितिको कार्यालयले अनुगमनका लागि तोकेको कर्मचारी - सदस्य

(ग) स्थानीय प्रशासनको प्रतिनिधि - सदस्य

(घ) स्थानीय सुरक्षा निकाय (नेपाल प्रहरी) को प्रतिनिधि - सदस्य

(ङ) समितिले मनोनयन गरेको गाउँमा क्रियाशील उपभोक्ता हित संरक्षणसँग सम्बन्धित संस्था मध्येबाट एक जना महिला सहित दुई जना - सदस्य

(च) स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि वा व्यापार प्रवन्ध समितिको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य

(छ) पत्रकार महासंघ स्थानीय शाखाका प्रतिनिधि एकजना - सदस्य

(ज) समितिले मनोनयन गरेको सम्बन्धित वस्तु वा सेवा क्षेत्रको विज्ञ वा जानकार प्रतिनिधि एक जना - सदस्य

(२) उपदफा(१) बमोजिम गठित बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्दा यस ऐन बमोजिम निरीक्षण अधिकृतलाई प्राप्त सम्पूर्ण अधिकार प्रयोग गर्ने सक्नेछ।

(३) बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(४) समिति र अनुगमन टोलीको बैठक तथा सेवा शर्त सुविधा र भत्ता सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(५) गाउँ कार्यपालिका प्रत्येक वडामा बजार अनुगमन टोली गठन गर्न सक्नेछ। वडा बजार अनुगमन टोलीको काम कर्तव्य तथा अनुगमन कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२३. **स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन सहयोग समितिः** (१) कानेपोखरी गाउँपालिका भित्रका मुख्य-मुख्य बजार क्षेत्र हाट बजार तथा परम्परागत धार्मिक सांस्कृतिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित रही स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन सहयोग समिति गठन गर्न सकिनेछ।

(२) स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन सहयोग समिति सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्षको रोहवरमा स्थानीय उपभोक्ता तथा सरोकारवाला पक्षको भेलाद्वारा गठन गर्नु पर्नेछ।

(३) स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन सहयोग समिति निम्न प्रकृतिका हुन सक्नेछन्:

(क) स्थानीय व्यापार व्यवसायसँग सम्बन्धित बजार,

(ख) साप्ताहिक, अर्ध साप्ताहिक, दैनिक सन्ध्याकालीन हाट बजार,

(ग) पशुपन्छी, कृषि बजार,

(घ) परम्परागत धार्मिक तथा सांस्कृतिक मेला, जात्रा आदि।

(४) स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन सहयोग समिति अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव तथा सदस्यहरु समेत रहेको सात जना देखि ११ जनासम्मको गठन गर्न सकिनेछ। समितिको पदावधि बढीमा तीन वर्षको हुनेछ।

(५) स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन सहयोग समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-९
बजार अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

२४. **बजार अनुगमन गर्नुपर्नेः** (१) कार्यालयले उपभोक्ताको हक अधिकार स्थापित गरी बजार व्यवस्थापन गर्न बजारको नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाउनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम हुने बजार अनुगमन प्रकृया र कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(३) अनुगमनकर्ताले अनुगमनका क्रममा व्यापार व्यवसायीसँग मानवोचित्र बमोजिमको व्यवहार गर्नुपर्नेछ।

(४) बजार अनुगमनको क्रममा कालोबजारी तथा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको पाइएमा दफा ३० बमोजिमको कारवाहीका लागि गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयले सिफारिस गर्न सक्नेछ।

(५) अनुगमन सम्बन्धी अन्य प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२५. **आचारसंहिताः** अनुगमन गर्दा तोकिए बमोजिम आचारसंहिता पालना गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद -१०
निरीक्षण अधिकृत सम्बन्धी व्यवस्था

२६. **निरीक्षण अधिकृतको नियुक्तिः** (१) गाउँ कार्यपालिकाले प्रचलित कानून वा यस ऐन वा तोकिए बमोजिमको बजार अनुगमन, अनुसन्धान तहकिकात लगायतका काम गर्न कुनै अधिकृत तहको कर्मचारीलाई निरीक्षण अधिकृतको रुपमा नियुक्ति गर्न वा खटाउन सक्नेछ।

(२) गाउँपालिकाले आवश्यक देखेमा प्रचलित नेपाल कानून वा उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५ वा प्रदेश व्यापार तथा व्यवसाय ऐन बमोजिमको कुनै निरीक्षण अधिकृत तोक्नको लागि कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई सिफारिस गर्ने सक्नेछ।

(३) निरीक्षण अधिकृतको पदमा नियुक्ति हुने व्यक्तिको योग्यता र अन्य व्यवस्था तोकिए वमोजिम हुनेछ।

२७. **निरीक्षण अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकारः** (१) निरीक्षण अधिकृतको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) उपभोग्य वस्तुको उत्पादन, बिक्री वितरण गर्ने वा कुनै सेवा प्रदान गरेको ठाँउमा प्रवेश गर्ने,

(ख) उपभोग्य वस्तुको उत्पादन, बिक्री वितरण गर्ने वा सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिसँग आवश्यक विवरण वा जानकारी लिने,

(ग) उपभोग्य वस्तुको उत्पादन, बिक्री वितरण गर्ने वा सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिसँग वा सो सँग सम्बन्धित अन्य व्यक्तिसँग आवश्यक बयान लिने,

(घ) कुनै उपभोग्य वस्तुको परीक्षण गर्न आवश्यक देखिएमा आवश्यक पर्ने परिमाणमा नमुना लिई प्रयोगशालामा परीक्षण गर्न लगाउने,

(ङ) कुनै उपभोग्य वस्तु वा सेवाको तत्काल उत्पादन, बिक्री वितरण वा सेवा प्रदानमा रोक लगाउनु पर्ने देखिएमा सो रोक लगाउने,

(च) कुनै उपभोग्य वस्तुको परीक्षण गर्न आवश्यक देखिएको कारणबाट त्यसको परीक्षणको लागि नमुना लिइएकोमा प्रयोगशालाबाट नमुनाको परीक्षण भई नआए सम्मको लागि त्यस्ता वस्तुको बिक्री वितरणमा रोक लगाउने।

(छ) निरीक्षण वा जाँच बुझको सिलसिलामा उत्पादक वा बिक्रेतालाई तत्काल कुनै आदेश लिन उपयुक्त देखिएमा सो आदेश दिने ।

(ज) आवश्यकता अनुसार अनुगमनका क्रममा उत्पादन स्थल, गोदाम र पसलको खानतलासी गर्ने ।

(झ) तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने ।

२८. **निरीक्षण अधिकृतले अपनाउनुपर्ने कार्यविधिः** (१) निरीक्षण अधिकृतले निरीक्षण जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि प्रचलित कानून बमोजिम वा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-११
कसुर र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था

२९. **कसुर गरेको मानिनेः** (१) कसैले देहायको काम कारबाही गरे गराएमा यस ऐन अन्तर्गतको कसुर गरेको मानिनेछः

(क) दफा ६(१) वा (२) बिपरीत दर्ता वा अनुमति नलिई कारोवार सञ्चालन गरे, गराएमा ।

(ख) दफा ७ बमोजिम नवीकरण नगरी कारोबार सञ्चालन गरे, गराएमा ।

(ग) दफा ९ बमोजिम गुणस्तर वा मापदण्ड पुरा नगरी कारोबार सञ्चालन गरे, गराएमा ।

(घ) दफा १० बमोजिम अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप गरे, गराएमा ।

(ङ) दफा ११ (२) बमोजिम तोकिएभन्दा बढी बजार तह कायम गरी बिक्री वितरण गरे, गराएमा ।

(च) दफा १२ (४) बमोजिम कसैले पनि कृत्रिम अभावको सिर्जना, जम्माखोरी, कृत्रिम मूल्यवृद्धि र नाफाखोरी जस्ता कार्य गरे, गरेमा ।

(छ) दफा १३ (१) बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्रभित्र वस्तु वा सेवाको व्यापार व्यवसाय गर्दा दर्ता वा अनुमति प्राप्त गरेको स्थलमा बाहेक अन्यत्र सेवा सञ्चालन तथा वस्तुको बिक्री वितरण गरे, गराएमा ।

(ज) दफा १३ (२) बमोजिम प्रादयकले तोकिएको स्थल बाहेक अन्यत्र वा निषेधित क्षेत्रमा सेवा वा वस्तुको बिक्री वितरण गरे, गराएमा ।

(झ) दफा १४ (२) विपरीत बढी मूल्यमा बिक्री गरे, गराएमा ।

(ञ) दफा १६ (१) बमोजिम प्रदायकले वातावरण स्वच्छ र सफा नराखेमा ।

(ट) दफा १७ (२) बमोजिम तोकिएको अधिकतम मूल्यभन्दा बढी हुने गरी वस्तु वा सेवा बिक्री गरे, गराएमा ।

(ठ) दफा १८ बमोजिमका कार्य पुरा नगरेमा ।

(ड) दफा १९ (१) बमोजिम गुणस्तरहीन वस्तु र सेवाको उत्पादन, पैठारी तथा बिक्री वितरण गरे, गराएमा ।

३०. **जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) कसैले दफा २९ अन्तर्गत कसुर गरे, गराएमा कसुरको मात्रा हेरी निरीक्षण अधिकृतले देहाय बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछः

(क) खण्ड (क), (ग) र (ङ) बमोजिमको कसुर गर्ने वा गराउनेलाई एक हजार रुपैयाँदेखि २५ हजार रुपैयाँसम्म ।

(ख) खण्ड (ख), (छ), (ज), (झ) र (ठ) बमोजिमको कसुर गर्ने वा गराउनेलाई एक हजार रुपैयाँदेखि २५ हजार रुपैयाँसम्म ।

(ग) खण्ड (घ), (च), (ञ), (ट) र (ड) बमोजिमको कसुर गर्ने वा गराउनेलाई १५ हजार रुपैयाँदेखि दुई लाख रुपैयाँससम्म ।

(२) निरीक्षण अधिकृतले यस दफा बमोजिम जरिवाना गर्नुपर्ने कारण र जरिवाना गरेको रकम लगायतको सम्पूर्ण विवरण खुलाई तीन दिनभित्र समितिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम जरिवाना गर्ने गरी निर्णय भएको मितिले सात दिनभित्र सो जरिवाना नतिर्ने, नबुझाउने प्रदायकविरुद्ध निरीक्षण अधिकृतले देहायको कार्य गर्न सक्नेछः

(क) जरिवाना भएको रकम नबुझाएसम्म त्यस्तो वस्तु वा सेवा सिलबन्दी गरेर राख्ने,

(ख) जरिवाना भएको रकम नबुझाएसम्म त्यस्तो वस्तु वा सेवाको उत्पादन, ढुवानी, पैठारी वा बिक्री गर्ने अन्य वस्तु समेत रोक्का राख्ने,

(४) यस दफा बमोजिम निरीक्षण अधिकृतले गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा निर्णय भएको मितिले १५ दिनभित्र जिल्ला अदालत वा उपभोक्ता अदालत समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्ने ।

(५) अन्य दफाहरुमा जेसुकै लेखिए पनि यस ऐन बमोजिम बजार अनुगमनका क्रममा गम्भीर प्रकृतिको कसुरमा बाहेक कम जरिवानासम्म हुन सक्ने वा सामान्य प्रकृतिका कसुरमा कसुरदारले कसुर स्वीकारी सुधार गर्ने प्रतिवद्धता जनाएको अवस्थामा समिति, बजार अनुगमन समिति वा नगर बजार निरीक्षण अधिकृतले एउटा प्रदायकलाई फरकफरक प्रकृतिको कसुरमा गरी बढीमा दुई पटकसम्म सुधार गर्ने मौका प्रदान गरी कारबाही स्थगन गर्न सक्नेछ ।

३१. **सजाय सम्बन्धी अन्य व्यवस्थाः** (१) दफा ३० मा उल्लेखित जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था बाहेकको कसुरमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम सजाय हुनेछ ।

(२) यस ऐन बमोजिम गरिएको जरिवानाले प्रचलित कानून बमोजिम सजाय गर्न बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

परिच्छेद-१२
उजुरी तथा तहकिकात सम्बन्धी व्यवस्था

३२. **उजुरी दिन सक्नेः** (१) यस ऐन वा यस ऐन अन्तर्गतको नियम विपरीत कुनै प्रदायकले कुनै कसुर गरेको पाइएमा गाउँपालिका वा समिति वा टोली वा निरीक्षण अधिकृत समक्ष उजुरी दिन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निकाय वा अधिकारीले उजुरी वा सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट प्राप्त सूचनालाई उजुरीको रुपमा ग्रहण गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम प्राप्त उजुरी वा सूचना वा अन्य कुनै सरकारी निकायबाट अनुगमनको लागि लेखी आएमा समिति वा बजार अनुगमन समिति वा बजार अनुगमन टोलीले एकआपसमा समन्वय गरी अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सकिनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा प्रदायकले यस ऐनको विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको पाइएमा तत्काल कारबाही चलाउनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम अनुगमन टोलीले गरेको काम कारबाहीमा चित्त नबुझेमा प्रदायकले समिति समक्ष लिखित रुपमा उजुरी दिन सक्नेछ ।

३३. **सम्बन्धित निकाय वा अधिकारी समक्ष लेखी पठाउन सक्नेः** (१) यस ऐन बमोजिमको अनुगमन वा उजुरीबाट प्रचलित कानून बमोजिम कुनै कसुर भएको वा भईरहेको वा हुन सक्ने सम्भावना समिति वा अनुगमन टोली वा निरीक्षण अधिकृतले देखेमा सम्बन्धित निकाय वा अधिकारी समक्ष छानबिन र अनुसन्धानका लागि लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सम्बन्धित निकाय वा अधिकारी समक्ष लेखी पठाएको विषयमा सम्बन्धित व्यक्तिले जानकारी माग गरेमा समिति वा अनुगमन टोली वा निरीक्षण अधिकृतले जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

३४. **प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा नपुग्नेः** यस ऐन बमोजिम कसुर ठहर्ने कसुर अन्य कानूनबाट समेत कसुर ठहरिने रहेछ भने त्यस्तो कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा पर्ने छैन ।

३५. **सूचना दिने, अनुगमन तथा अनुसन्धान काममा सहयोग गर्नेलाई पुरस्कृत तथा प्रोत्साहित गर्नेः** (१) यस ऐन बमोजिमको कसुरमा सूचना दिने तथा अनुसन्धानको काममा सहयोग गर्ने व्यक्तिलाई कसुरदारबाट असुल भएको बिगोको २५ प्रतिशत रकम त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई पुरस्कार दिइनेछ ।

(२) यस ऐन बमोजिमको कसुरका सम्बन्धमा सही सूचना दिने र अनुसन्धान काम कारबाहीमा सहयोग पुऱ्याउने व्यक्ति वा संस्थालाई सूचना संकलन गर्दा वा सूचना दिँदा लागेको उचित खर्च रकम गाउँपालिकाले प्रोत्साहन स्वरुप दिनेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम सूचना दिने व्यक्तिले चाहेमा नाम, ठेगाना तथा निजबाट प्राप्त भएको सूचना सम्बन्धी विवरण गोप्य राखिनेछ ।

परिच्छेद-१३
विविध

३६. **समितिको कार्यक्रम तथा बजेटः** (१) गाउँपालिकाले बजार व्यवस्थापन, अनुगमन तथा उपभोक्ता सचेतना अभिवृद्धिको लागि वार्षिक कार्यक्रम र बजेट विनियोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षणको सचेतनाको लागि अनुदान प्राप्त भएमा उपदफा (१) बमोजिमको कार्यक्रममा समावेश गर्नेछ ।

(३) गाउँपालिकाले बजार व्यवस्थापन, अनुगमन तथा उपभोक्ता सचेतना अभिवृद्धिको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, सहकारी, निजी क्षेत्र, उपभोक्ता हित संरक्षणसँग सम्बन्धित सङ्घ संस्थासँग साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

३७. **स्थानीय प्रशासनको कर्तव्यः** समिति, बजार अनुगमन समिति वा टोली र निरीक्षण अधिकृतले बजार अनुगमनका क्रममा सहयोग माग गरेमा सुरक्षा लगायतका आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य हुनेछ ।

३८. **असल नियतले गरेका काम बचाउः** यस ऐन बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा असल नियतले गरेका काममा अनुगमन गर्ने व्यक्ति उपर कुनै कारबाही हुने छैन ।

३९. **नियमावली,निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेः** (१) यस ऐनलाई कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाले यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनाएको नियमावली कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ । नियमावली बनी नसकेको अवस्थामा गाउँ कार्यपालिकाले आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाइ लागू गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।

आज्ञाले,
गायत्र श्रेष्ठ
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत